

Background report

Světová obchodní organizace (WTO)

Exportní podpory v zemědělství

EXPORTNÍ PODPORY V ZEMĚDĚLSTVÍ

1. Úvod

Exportní podpory neboli vývozní subvence jsou prostředky, kterých využívají státy, aby podpořily konkurenceschopnost svých vývozců na mezinárodních trzích. Stejně jako dovozní kvóty, cla či dotování domácí produkce, i exportní podpory deformují mezinárodní obchod, vytvářejí nepřirozené prostředí a přihrávají falešná esa do „špatných rukou“. Tím, že vlády dotují své exportéry, jim dovolují přijít na trh s nižší cenou a tím se omezují příležitosti jiných světových vývozců, kteří exportují bez dotací. Uměle se tedy zvyšuje konkurenceschopnost subvencovaných výrobců.

Většina produktivního obyvatelstva rozvojového světa se věnuje především zemědělství. V tomto sektoru pracuje okolo 60% jejich obyvatel, v nejméně rozvinutých zemích je to často i více. Oproti tomu v rozvinutých ekonomikách se toto číslo pohybuje pod 5 %. Paradoxem proto je, že nejvíce nástrojů dotace exportu využívají vyspělé státy, nikoli státy rozvojové či nejméně rozvinuté. Navíc na rozdíl od rozvinutých ekonomik jsou zaostalejší země v nevýhodě, jelikož nemají prostředky na dotace vývozců zemědělských produktů. Právě proto většina těchto zemí propaguje ve WTO cestu omezení, a v některých případech úplného zrušení exportních podpor. Ve WTO se tato otázka řeší již od jejího samotného vzniku, a řešila ji i její předchůdkyně GATT. Níže si pak vysvětlíme, jaké kroky již byly přijaty a o čem se v současnosti nejvíce diskutuje.¹

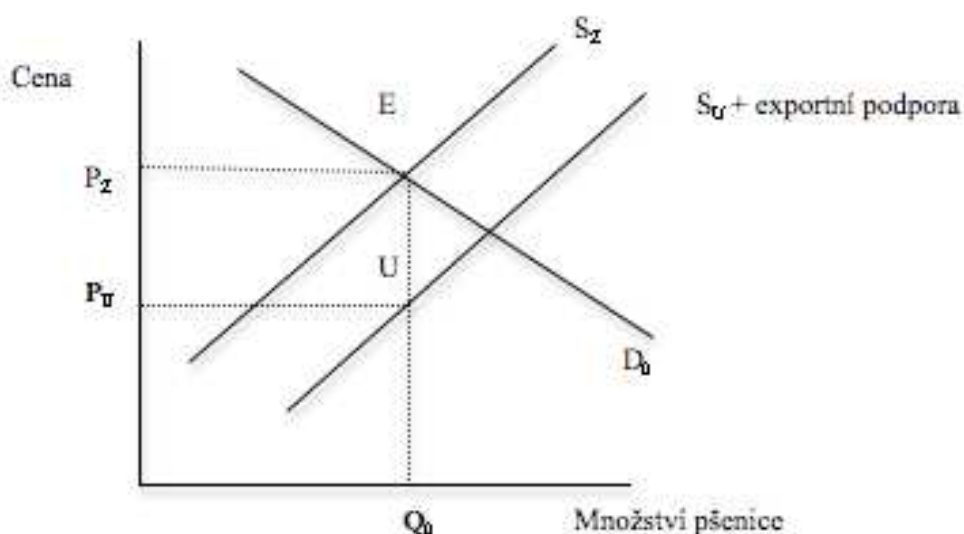
2. Exportní podpory - příklad

Na světovém trhu mají obchodníci zájem o určité množství Q_0 (4000 tun). Představte si, že jste exportérem pšenice ze Zimbabwe. Na světovém trhu můžete obchodníkům požadované množství pšenice Q_0 (4000 tun) nabídnout za cenu P_z (250 USD/tuna). Vaším konkurentem je exportér pšenice ze Spojených států (USA), který je však dostává podpory od vlády na vývoz své pšenice. Díky státní podpoře se americkému vývozcovi výrazně snížily náklady na vývoz. Z toho důvodu může Američan obchodníkům za požadované množství Q_0 (4000 tun) nabídnout nižší cenu P_u (200\$/tuna). Mezi kvalitou vaší pšenice a pšenice amerického exportéra není rozdíl. Obchodník uvažuje ekonomicky a raději nakoupí pšenici od vašeho amerického kolegy, a jelikož zaplatí nižší cenu, vyjde ho to levněji.

Zdá se vám to nespravedlivé? Přesně tak se totiž cítí většina exportérů z rozvojových zemí, když se někteří jejich vyspělejší kolegové na světovém trhu se zemědělskými produkty nechovají příliš férově a využívají subvencování exportu, aby zvýšili svou cenovou konkurenceschopnost. I když je náš příklad velmi zjednodušen, představuje nástin toho, jak exportní podpory škodí a zvýhodňuje jednoho vývozce nad druhým a naopak.

¹ Více informací viz. Agriculture negotiations: backgrounder - Export Subsidies and Competition: http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/negs_bkgrnd08_export_e.htm

Světový trh s pšenicí

D_0	poptávka po pšenici na světovém trhu
Q_0	poptávané množství pšenice na světovém trhu, tedy kolik tun pšenice chtějí obchodníci nakoupit
S_z	nabídka zimbabwské pšenice
P_z	cena zimbabwské pšenice (250 USD/tuna)
S_u	nabídka americké pšenice po dotaci na její export
P_u	cena americké pšenice po dotaci na její export (200 USD/tuna)
E	obchodníci koupí 4000 tun zimbabwské pšenice za 250 USD/tuna
U	obchodníci koupí 4000 tun americké pšenice za 200 USD/tuna

3. Argumenty pro používání subvencí

Vzhledem k zavedené praxi podpor v zemědělství ve vyspělých zemích se jich tyto, resp. jejich zemědělci samozřejmě nechtějí vzdát. Ačkoliv výše uvedený příklad a graf, používající exaktní ekonomickou analýzu, dochází k závěru neefektivity podpor v zemědělství, je nutné nabídnout i argumenty pro jejich zachování ve specifických případech.

Veškerá ekonomická činnost vytváří externality, což jsou náklady mnohdy těžko vyčíslitelné, či vůbec nevyčíslitelné. Příklady externalit v oblasti zemědělské výroby nalezneme především v oblasti ekologie, ochrany spotřebitele, správného zacházení se zvířaty, atd.

Vyspělé země pro odstraňování těchto externalit aplikují řadu norem, standardů a právních předpisů, které musí tamní zemědělci dodržovat. Tím jim vznikají dodatečné náklady na zemědělskou produkci, a stávají se tak méně konkurenceschopnými ve srovnání se svými konkurenty z rozvojových zemí. Argumentem pro využívání subvencí je právě nutnost vyrovnávání těchto nákladů.

Ekonomie pamatuje ve svých složitějších modelech i na externality, ovšem, jak již bylo řečeno, jejich vyčíslení je poměrně složité a diskutabilní. WTO proto mezi subvencemi rozlišuje, níže se dozvíte jak.

4. Snižování a rušení exportních podpor

4.1. Ministerská konference v Hongkongu (13. - 18. 12. 2005)²

Ministerská konference v Hongkongu přinesla pravděpodobně největší pokrok v oblasti snižování a rušení exportních podpor. Byla vytvořena dohoda, která mluví o zrušení všech forem vývozních subvencí do konce roku 2013, přičemž podstatná část těchto dotací má být odstraněna již do konce roku 2010. Rozvojové a nejméně rozvinuté státy mají pak čas vzdát se prostředků podpory exportu deformujících světový trh do roku 2018.

Kromě dalších dohod o rušení bariér v obchodu se zemědělskými produkty se ministři též dohodli, že vyspělé země zruší všechny formy podpory vývozu u bavlny do konce roku 2006 a urychlí bezbariérový přístup na svůj trh pro bavlnu pocházející z nejméně rozvinutých zemí, a to od počátku zavedení nové dohody. Přesto se situace na trhu s bavlnou příliš nezlepšila, jelikož mnohé země sice přestaly podporovat její export, ale zato více subvencují domácí produkci, proti které pak nemá bavlna z rozvojových zemí konkurenci.

Tab 1.: Tabulka produktů, jejichž vývoz mají povoleno vybrané státy subvencovat, ale se závazkem, že v blízkém časovém horizontu u nich sníží či plně zruší exportní podpory

Státy	Počet produktů	Typ produktů
Austrálie	5	Máslo, mléko a mléčné produkty, ovoce a zelenina
Brazílie	16	Obilniny, olejniny, cukr, mléko a mléčné produkty, hovězí, ovoce a zelenina, jiné
Evropská společenství	20	Pšenice, rýže, olejniny, mléko a mléčné produkty, cukr, sýr, víno, ovoce a zelenina, jiné
JAR	62	Pšenice a jiné obilniny, olejniny, máslo, cukr, mléko a mléčné produkty, sýr, vepřové, hovězí, drůbeží, vejce, víno, ovoce a zelenina, tabák, bavlna a jiné
Kolumbie	18	Rýže, cukr, hovězí, ovoce a zelenina, tabák, bavlna a jiné
Turecko	44	Pšenice a jiné obilniny, olejniny, máslo, sýr, mléko a mléčné výrobky, hovězí, drůbež, jehněčí, vejce, ovoce a zelenina, tabák a jiné
USA	13	Pšenice a jiné obilniny, rýže, olejniny, máslo, sýr, mléko a mléčné výrobky, hovězí, vepřové, drůbež, živá zvěř a vejce
Venezuela	72	Obilniny, rýže, mléko a mléčné výrobky, ovoce a zelenina, tabák a jiné

Zdroj: Committee on Agriculture, Special Session, TN/AG/S/8, 9 April 2002

² Tisková zpráva Ministerstva Zemědělství ČR z 12.1.2006 :
<http://www.mze.cz/Index.aspx?ids=2935&ch=288&typ=1&val=36670>

4.2. Systém snižování a rušení exportních podpor

Ve WTO se ministři dohodli na rozdělení všech bariér a prostředků, které státy využívají na ochranu svých trhů nebo na zvýšení konkurenceschopnosti svých podnikatelů. Byly vytvořeny tři skupiny, do kterých byly tyto bariéry a prostředky seřazeny podle intenzity, kterou deformují mezinárodní obchod. Pro exportní podpory jsou důležité dvě z těchto skupin.

4.2.1 Skupiny podpor

a) Žlutá skupina podpor (Amber box)

Do této skupiny patří veškeré prostředky státní podpory, které mají za následek deformaci produkce a deformaci domácího či mezinárodního trhu. Zahrnuje subvenci vůči ceně³ nebo podpory, které mají přímo ovlivňovat množství produkce. Do této skupiny patří i přímá finanční i materiální státní podpora exportu. Podpory z této skupiny jsou striktně procentuálně limitovány, některé i zakázány. Podrobnější informace o žluté skupině naleznete v Dohodě o zemědělství, konkrétně v článku 6.8.

b) Modrá skupina podpor (Blue box)

Do modré skupiny patří podpory, u kterých není zcela prokázáno, že je v jejich důsledku deformován trh či produkce. Někdy je mezi tyto podpory řazena skrytá podpora exportu v zájmu potravinové pomoci rozvojovému světu (viz níže kapitola 4). V tuto chvíli neexistují žádné limity na subvence v modré skupině. V současném jednání kole z Dohy existují členské státy, které nechtějí vytvářet limity na „modré dotace“, jelikož si uvědomují, že je to pro ně více než výhodné. Toto stanovisko zaujímají především Evropská společenství, která nejvíce využívají modré skupiny podpor. Jiní členové by naopak zavedli procentuální limity, či dokonce převedli některé dotace z modré skupiny do žluté. Podrobnější informace o této skupině naleznete v Dohodě o zemědělství, konkrétně v člancích 5 a 6.⁴

Více informací o těchto dvou skupinách i o třetí, již jsme zde nezmiňovali, naleznete i v backgroundu pro simulaci WTO Liberalizace zemědělství.

5. Skryté exportní podpory v potravinové pomoci

Všechny členské státy WTO se shodují na nutnosti potravinové pomoci rozvojovým zemím, ale tato pomoc je často využívána jako skrytý nástroj subvencování exportu zemědělských produktů. Někdy je totiž potravinová pomoc poskytována, aniž by byla opravdu potřebná, či je převyšováno množství nutné pomoci, což může poškozovat zemědělce státu, který tuto pomoc přijímá. V současnosti mnohé rozvojové země navrhuje množství, jež přesahuje nutnou potravinovou pomoc, podřídit nařízením o snižování exportních subvencí, nebo je úplně zakázat. S tímto souvisí i návrh na širší monitorování potravinové pomoci.⁵⁶

³ Subvence k ceně znamená, že státní podpora má za následek ovlivnění ceny produkce, ceny výsledného produktu na domácím trhu či na trhu mezinárodním.

⁴ Agriculture negotiations: background fact sheet, The Boxes:
http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/agboxes_e.htm

⁵ Agriculture negotiations: background - Export Subsidies and Competition:
http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/negs_bkgnd08_export_e.htm

⁶ Agriculture negotiations: background - Decision on net food-importing developing countries
http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/negs_bkgnd15_foodimport_e.htm

6. Státní firmy v podobě exportérů

Státní firmy působící na mezinárodním trhu jsou též bodem, který je projednáván ve WTO v souvislosti s exportními podporami. V tomto bodě také existují protichůdná stanoviska. Některé členské státy se shodují, že pro státní podniky se těžko uplatňují pravidla stejná jako pro privátní podniky, i když mohou stejnou měrou poškozovat a deformovat mezinárodní trh se zemědělskými produkty v případě, že požívají státní podpory v oblasti exportu. Jiné země oproti tomu argumentují, že státní podniky tato pravidla naplňují, a proto není nutné je pro ně vytvářet zvlášť. Problémem však je, že často je velmi těžké rozpoznat, zdali státní podnik obdržel speciální dotace na export či ne.

Druhý problém, který je v souvislosti se státními exportéry spojován je, že mnohé státní firmy mají často monopolní postavení. Soukromé podniky mají tedy v případě dotace státních exportérů znevýhodněnou pozici na mezinárodním trhu.

Zdroje informací:

Pljaskovová K., Background Liberalizace zemědělství, 2006, AMO

http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/negs_bkgrnd08_export_e.htm

http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/agboxes_e.htm

<http://www.mze.cz/Index.aspx?ids=2935&ch=288&typ=1&val=36670>

http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/negs_bkgrnd15_foodimport_e.htm

http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/wtr06-2c_e.pdf

Další zdroje:

<http://www.mze.cz/Index.aspx?ids=2583&ch=72&typ=1&val=45026>

http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/negs_bkgrnd21_props3_e.htm

<http://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/podpora-exportu/>

http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/analytic_index_e/agriculture_01_e.htm

Top partneři

Generální partner
Modelu OSN

Hlavní partner
Modelu OSN

Model NATO is co-sponsored by
the North Atlantic Treaty Organization

Hlavní partner
Modelu NATO

British Embassy
Prague

Generální partner
Modelu EU

Nizozemské velvyslanectví

Hlavní partner
Modelu EU

Zastoupení
Evropské komise
v České republice

Univerzitní partner

Partner zahájení

Obecní dům

Partner jednání

Dodavatelé služeb

Mediální partneři

RESPEKT

Evropské
noviny

THE PRAGUE POST

**Asociace
pro mezinárodní
otázky**
Association
for International
Affairs

Asociace pro mezinárodní otázky využívá zpravodajství z databází ČTK, jejichž obsah je chráněn autorským zákonem. Přepis, šíření, či další zpřístupňování tohoto obsahu či jeho části veřejnosti, a to jakýmkoliv způsobem, je bez předchozího souhlasu ČTK výslovně zakázáno.

Copyright (2003) The Associated Press (AP)-všechna práva vyhrazena. Materiály agentury AP nesmí být dále publikovány, vysílány, přepisovány nebo redistribuovány.

Zpracoval: Kateřina Pljaskovová

Redakční úprava: Lucie Bednářová, Daniela Zrucká

Grafická úprava a tech. spolupráce: David Petrbok

Vydala Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby XV. ročníku Pražského modelu OSN.

© AMO 2009

Model OSN

Asociace pro mezinárodní otázky, Žitná 27, 110 00 Praha 1

Tel./fax: +420 224 813 460, e-mail: model.osn@amo.cz, IČ: 65 99 95 33

»www.amo.cz« »www.studentsummit.cz«